

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра філософії та культурології



“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філологічного факультету

/проф. Борис БУНЧУК/

“12” серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

КАНОНІЧНЕ ПРАВО

обов'язкова

Освітньо-професійна програма «Богослов'я»

Спеціальність 041 Богослов'я

Галузь знань 04 Богослов'я

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

філологічний факультет

Мова навчання українська

Чернівці 2024 рік

Робоча програма навчальної дисципліни Канонічне право складена відповідно до освітньо-професійної програми «Богослов'я», спеціальності 041 Богослов'я, першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Протокол № 4 від «24» квітня 2023 р.).

Розробник: **Лагодич Микола Миколайович**, кандидат історичних наук, кандидат богословських наук, доцент кафедри філософії та культурології

Викладач: **Лагодич Микола Миколайович**, кандидат історичних наук, кандидат богословських наук, доцент кафедри філософії та культурології

Погоджено з гарантом ОП і затверджено на засіданні кафедри філософії та культурології

Протокол № 1 від «12» серпня 2024 року

Завідувач кафедри філософії та культурології



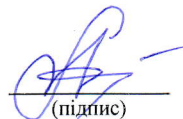
(підпис)

Ольга РУПТАШ

Схвалено методичною радою філологічного факультету

Протокол № 1 від «12» серпня 2024 року

Голова методичної ради філологічного факультету



(підпис)

Алла АНТОФІЙЧУК

1. МЕТА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Канонічне право» є закріплення, розширення та поглиблення знання у майбутніх фахівців ступеня вищої освіти «Бакалавр» основних аспектів буття канонічної правової системи, яка генерується християнською церковною спільнотою.

Основними **завданнями** церковного права, як науки, полягає в побудові системи церковного права. Потрібно показати походження та розвиток церковного права, вказати, що становить його незмінну основу, щоб за допомогою юридичної логіки та законів історії визначити критерій для рішення про те, наскільки що-небудь існуюче в церковному устрої може, виходячи з місцевих обставин, змінюватися. Вивчення дисципліни «Канонічне право» є творче самостійне засвоєння студентами прикладних питань з навчального курсу. Під час виконання семінарських завдань студенти повинні продемонструвати знання найважливіших засад, фактів, релігійно-юридичних і суспільно-церковних позицій і процесів у світовому християнстві; показати вміння виявляти аналітичний підхід і причинно-наслідкові зв'язки при характеристиці релігійно-суспільних процесів в сучасному світі загалом; давати об'єктивну характеристику церковно-богословської та юридичної парадигми церкви на основі використання конкретних фактологічних здобутків канонічного права; здійснювати порівняльний аналіз доктрин головних християнських конфесій в контексті суспільно-релігійних впливів суспільно-юридичних положень і робити узагальнення та відповідні висновки щодо суспільного й екуменічного значень канонічного права.

ПРЕРЕКВІЗИТИ:

дисципліна в цілості навчального процесу вдало в професійному плані доповнюватиме компетентності й програмні результати, які здобувачі вищої освіти отримують під час вивчення курсів ісагогіки, герменевтики та екзегетики Старого та Нового Завітів, «Вступ до богословських дисциплін», «Догматичне богослов'я», «Фундаментальне богослов'я та апологетика», «Гомілетика», «Православний богослужбовий устав», «Літургіка», історія та віровчення РКЦ та протестантизму.

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Дисципліна спрямована на формування у здобувача вищої освіти таких результатів навчання:

- ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, а також бути критичним і самокритичним;
- ЗК 2. Здатність спілкуватися українською та іноземною мовами як усно, так і письмово у професійній діяльності;
- ЗК 4. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел з використанням інформаційних та комунікаційних технологій;
- ЗК 5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, працювати автономно та в колективі, володіючи навичками міжособистісної взаємодії;
- ЗК 6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). ЗК 7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 8. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями, а також планувати та управляти часом; ЗК 9. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК 10. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК 11. Здатність діяти соціально відповідально та громадянсько свідомо.

- ФК 1. Здатність узагальнювати знання з предметного поля богословської науки та теорії релігії й релігійності й узгоджувати їх у міждисциплінарній площині гуманітарних наук.
- ФК 2. Здатність критично працювати з текстами Святого Письма та богословської літератури.
- ФК 4. Знання принципів науково-дослідної роботи у предметному полі богослов'я.
- ФК 5. Здатність розуміти і окреслювати усталені та нові богословські традиції, богослужбові та соціальні практики.
- ФК 6. Здатність застосовувати богословські знання в професійному та суспільному житті відповідно до морально етичних засад і принципів.
- ФК 7. Здатність розуміти і брати участь в діалозі між богословськими і релігійними традиціями та системами.
- ФК 8. Критичне усвідомлення безперервного характеру і процесу богословських студій та дискусій.
- ФК 9. Здатність до письмового та усного викладу богословських суджень.
- ФК 10. Розуміння сукупності методів і проблем в різних галузях богословських досліджень.
- ФК 11. Здатність здійснювати навчальну, виховну, просвітницьку діяльність в освітніх та інших закладах (установах, організаціях).
- ФК 12. Здатність до здійснення діяльності з проектування педагогічного процесу та окремих його складових у сфері світоглядних дисциплін відповідно до цілей і завдань сучасної моделі освіти та розробки нормативної, організаційної й навчально-методичної документації.
- ФК 13. Здатність застосовувати богословські знання в експертній та консультативній діяльності. Вміння надавати комплексні експертні консультації з актуальних питань функціонування релігії та Церкви в соціумі і культурі.
- ФК 14. Донесення до фахівців і нефакхівців власних ідей щодо вирішення проблем дотичних до теології.
- ФК 15. Здатність орієнтуватися в різноманітті релігій світу. Осмислювати сутність, властивості та інші системні характеристики феномену релігії.
- ФК 16. Відповідальність за власний професійний розвиток та окремих осіб.
- ФК 17. Вміння реферувати, рецензувати й коментувати дослідницьку літературу з богословської проблематики.
- ФК 18. Вміння знаходити нові джерела та формулювати дослідницькі проблеми у галузі богослов'я.
- ФК 19. Володіння стародавніми мовами на рівні роботи зі словником.
- ФК 20. Знання особливостей представлення в сучасному медіа просторі інформації про різні аспекти соціального функціонування релігійних спільнот.
- ФК 21. Здатність осмислено використовувати знання взязків релігійності і громадянсько-патріотичної свідомості для тактик і стратегій збереження національної ідентичності;
- ПР 2. Критично осмислювати основні теорії, принципи, методи і поняття у навчанні та професійній діяльності у галузі богослов'я;
- ПР 3. Розуміти сутність і продемонструвати розуміння «богослов'я» як академічної і практичної дисципліни в історичному і сучасному контексті;
- ПР 4. Знати історію виникнення, основні етапи формування та структуру Святого Письма в його історичному, соціальному, філологічному, канонічному і культурному контексті;
- ПР 5. Давати розширене пояснення основних богословських доктрин, термінів, методів, понять, принципів тощо ;
- ПР 6. Розуміти специфіку богослужбових (літургійних) та духовних (молитовних) практик в різних богословських традиціях;
- ПР 7. Мати знання змісту основних законодавчих документів, що стосуються свободи совісті та релігійних організацій в Україні та світі;
- ПР 8. Знання спектру релігійних моделей виховання особистості та розбудови суспільства;

- ПР 10. Відтворювати і аналізувати основні етапи історії богословської традиції;
- ПР 11. Оперувати загальними і спеціальними джерелами богословських традицій;
- ПР 12. Володіти методологічним інструментарієм інтерпретації Святого Письма і вміти його застосовувати;
- ПР 13. З'ясовувати роль, вплив та значення історичного, соціально політичного, мовно-культурного контексту на формування основних богословських доктрин і практик;
- ПР 14. Установлювати взаємозв'язки між конкретними богословськими традиціями і сучасною культурою;
- ПР 15. Визначати і окреслювати морально-етичні засади і принципи богословських традицій та їх застосування у історичному і сучасному контексті;
- ПР 16. Визначати взаємозв'язки між різними богословськими дисциплінами;
- ПР 17. Застосовувати набуті знання і вміння у процесі формулювання способів вирішення богословських питань;
- ПР 18. Уміння організовувати навчальну діяльність студентів та учнів, керувати нею й оцінювати її результати, володіти психолого-педагогічним та методичним інструментарієм викладання богословських дисциплін;
- ПР 19. Уміння надавати експертну оцінку релігійним процесам в Україні та світі;
- ПР 20. Доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід у галузі богослов'я у процесі професійної діяльності;
- ПР 22. Володіти навичками усного та письмово спілкування державною та іноземною мовами;
- ПР 23. Уміти працювати в команді та налагоджувати міжособистісну комунікацію;
- ПР 24. Оперувати сучасними інформаційними та комунікаційними технологіями;
- ПР 25. здатність з дотриманням етичних норм формувати комунікаційну стратегію з суб'єктами взаємодії, застосовувати демократичні й толерантні технології прийняття колективних рішень, враховуючи власні інтереси і потреби інших, використовувати ефективні стратегії спілкування залежно від ситуації й релігійно-світоглядної визначеності;
- ПР 26. Здатність налагоджувати соціально-психологічний комунікативний контакт, індивідуально орієнтовану взаємодію, що забезпечує творчий характер процесу навчання і високий рівень засвоєння навчального матеріалу;
- ПР 27. Здатність сприяти релігійній безпеці України та її позитивному іміджу в контексті світових комунікацій;
- ПР 28. Управляти комплексними діями або проектами, відповідати за прийняття рішень у непередбачуваних умовах у галузі богослов'я;
- ПР 29. Відповідати за професійний розвиток окремих осіб та/або груп осіб у галузі богослов'я;
- ПР 30. Здатність до самостійного та автономного навчання упродовж життя ;
- ПР 31. Демонструвати розуміння, яким чином богослов'я впливає на життя індивідуума і суспільства.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент має набути таких **компетентностей:**

знати:

- матеріал, пов'язаний з правничим вченням головних релігій світу, зокрема, християнства;
- основні відомості про походження, історичний розвиток та богословсько-юридичні особливості чинного права Православної Церкви;
- матеріал, пов'язаний зі змістом та функціонуванням канонічного права;
- зміст і канонічно-богословські наслідки церковного публічного права;
- норми права, в основу яких покладені не абстрактні схеми, що раціоналістично виводяться з апріорних принципів, а ті норми, та догми права, яка збігається з позитивним законодавством Древньої Церкви – Правилами Апостолів, Соборів й Отців;
- функції та зміст канонічного права в християнській релігійно-культурній діяльності;
- нині чинне позитивне права окремих помісних Церков;
- роль і особливості складових канонічного права в українському християнстві;
- критичний аналіз існуючого церковного устрою, критерієм для якого є, з одного боку, канони, а з іншого – реальні потреби сучасного життя;
- основні положення канонічного права і його загальноцерковні та суспільні наслідки;
- роль церковного права у розв'язанні церковно-суспільних і міжнародних проблем сучасності.

вміти:

- застосувати знання канонічного права у практичній пастирській, освітньо-виховній та культурній діяльності;
- володіти історично-юридичним, богословським та релігієзнавчим інструментом для розпізнавання особливостей і форм суспільно-правової діяльності Церкви;
- орієнтуватися в церковно-правничій доктрині православної Церкви та церковному праві інших християнських церков;
- розпізнавати значення і місце канонічного права в сучасному міжконфесійному екуменічному діалозі, зокрема в Україні, для його поглиблення між основними українськими християнськими конфесіями;
- застосовувати знання про суспільно-юридичну суть канонічного права при вивченні інших богословських предметів, які розглядають як теоретичні, так і прикладні питання;
- вміти тлумачити та застосовувати з виховною і просвітницькою метою знання про канонічне право Церкви;
- застосовувати набуті практичні знання у практичній діяльності, враховуючи конфесійні особливості сучасної України;
- характеризувати з релігійно-правничих позицій засадничі складові православного богослов'я;

– застосовувати знання про християнське церковне право для реалізації екуменічного міжконфесійного діалогу, зважаючи на сучасний стан релігійної карти України;

– вміти тлумачити та застосовувати з виховною і просвітницькою метою знання про зміст та сутнісне наповнення церковного права

Перелік мінімуму знань, умінь, навичок, необхідних для подальшої практичної діяльності, що повинні отримати студенти в результаті вивчення дисципліни «**Канонічне право**»:

- Здатність до критичного розуміння сучасної історико-богословської проблематики та методів її осмислення у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей;
- здатність застосовувати широке знання і глибоке розуміння богословських питань у міждисциплінарних дослідженнях;
- установлювати та співвідносити причинно-наслідковий зв'язок між різними історичними та богословськими моделями, системами, традиціями;
- Здатність до самостійного та автономного навчання упродовж життя.

3. Опис навчальної дисципліни

3. 1. Загальна інформація

Навчальна дисципліна «Актуальні питання морального богослов'я та біоетика»											
Форма навчання	Рік	Семестр	Кількість		Кількість годин					Вид підсумкового контролю	
			кредитів	годин	Лекції	Практичні	Семінарські	Лаборатор	СРС		Індивідуальна робота
Денна	4	7-8	5	150	26	-	26	-	98		7 – залік; 8 – екзамен
Заочна	немає										

3. 2. ДИДАКТИЧНА КАРТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин	
	денна форма	заочна форма

1	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1.											
Тема 1. Вступ	8	2				6						
Тема 2. Джерела церковного права	46	6	6			34						
Тема 3 Склад та устрій Церкви	36	8	8			20						
Разом за ЗМ1	90	16	14			60						
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2.											
Тема 4. Органи церковного управління	18	2	4			12						
Тема 5. Види церковної влади	32	6	6			20						
Тема 6. Відношення Православної Церкви до інших конфесій та до держави	10	2	2			6						
Разом за ЗМ 2	60	10	12			38						
Усього годин	150	26	26			98						

3.3. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. Вступ

Лекція – 2 год

Семінарське заняття – 0 год

Питання для вивчення:

1. Церква і право
2. Церковне право як наука

ТЕМА 2. Джерела церковного права

Лекція – 6 год

Семінарське заняття – 6 год

Питання для вивчення:

3. Матеріальні джерела
4. Святе Письмо як джерело церковного права
5. Джерела церковного права донікейської епохи
6. Візантійські джерела церковного права епохи вселенських соборів

- 7.Кодифікація візантійських церковно-правових джерел в епоху вселенських соборів
- 8.Західні джерела і збірники церковного права епохи вселенських соборів
9. Джерела церковного права візантії X-XV століть
10. Церковно-правові джерела балканських церков
11. Джерела церковного права на заході

ТЕМА 3. Склад та устрій Церкви

Лекція – 6 год

Семінарське заняття – 6 год

Питання для вивчення:

12. Вступ до Церкви. Склад Церкви
- 13 Ієрархія. Хіротонія
14. Священна й правляча ієрархії
15. Церковнослужителі
16. Вимоги до кандидата священства. перешкоди до висвячення
17. Права й обов'язки кліриків

ТЕМА 4. Органи церковного управління

Лекція – 2 год

Семінарське заняття – 4 год

Питання для вивчення:

18. Вища влада в Церкві
19. Церква та територія. Церковна діаспора. Автокефальні й автономні церкви
20. Помісні церкви та вище управління в них (канонічні підстави; історичний нарис
21. Єпархіальне управління. Канонічні підстави
22. Парафія (канонічні підстави)
23. Вище управління Римсько-католицької церкви

ТЕМА 5. Види церковної влади

Лекція – 6 год

Семінарське заняття – 6 год

Питання для вивчення:

24. Влада вчення
25. Влада священнодійства
26. Християнська смерть. Шанування святих
27. Таїнство шлюбу. Укладання шлюбу
28. Перешкоди до укладання шлюбу
29. Наслідки вступу у шлюб
30. Розірвання шлюбу
31. Правляча влада церкви. Церковне законодавство
32. Церковне управління та нагляд. Розпорядження церковним майном
33. Церковний суд
34. Церковні покарання

ТЕМА 6. Відношення Православної Церкви до інших конфесій та до держави

Лекція – 2 год

Семінарське заняття – 2 год

Питання для вивчення:

35. Православна церква та інші конфесії

36. Церква та держава

3.4. ЗМІСТ ЗАВДАНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№	Тема	Завдання	Год.
1.	Тема 1. Вступ	На ґрунті отриманих на лекції знань провести компаративний аналіз поняття «право» відповідно до суспільного ладу держави: римське, радянське...	6
2.	Тема 2. Джерела церковного права	Конспект першоджерел канонічного права.	34
3.	Тема 3. Склад та устрій Церкви	Проаналізувати попередні знання що до вступу в Православну Церкву через хрещення, миропомазання, покаяння. Пригадати історію формування ієрархічного устрою в Церкві.	20
4.	Тема 4. Органи церковного управління	Проаналізувати особливості вищого управління в Помісних Православних Церквах.	12
5.	Тема 5. Види церковної влади	1. Написати реферат про особливості вищого церковного управління в Помісних Церквах.	20
	Тема 6 Відношення Православної Церкви до інших конфесій та до держави	1. Підготувати історичний огляд змін у ставленні християнських Церков до питань міжконфесійних відносин	6
ПРИМІТКА: Здобувач освіти має право запропонувати, окрім заданих тем та завдань для самостійної роботи, свої, що складають актуальність та цікавість (<i>оцінюється додатковим балом</i>)			98

3.5. ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

(за власним вибором студента)

Місце церковного права в системі права.

Співвідношення моралі та права.

У чому полягає різниця між світським і церковним правом.

Можливість використання правових норм до життя Церкви.

Характеристику римському поділу системи права.

Канонічне і церковне право: католицьке та православне бачення.

Вивчення церковного права в Візантії та Греції.

Вивчення церковного права на Заході.

Матеріальні джерела церковного права.

Церква як джерело свого права.

Божественне право і церковне законодавство.

Приватне церковне законодавство.

Ієрархія правових норм.
Державне законодавство з церковних справ.
Церковний авторитет старозавітних правових норм.
Новий Завіт як джерело церковного права.
Право Древньої Церкви.
Найдавніші пам'ятки церковного права.
Правила Святих Отців донікейської епохи.
Візантійські джерела церковного права епохи Вселенських соборів.
Кодифікація візантійських церковно-правових джерел в епоху Вселенських соборів.
Західні джерела і збірники церковного права епохи Вселенських соборів.
Джерела церковного права Візантії X-XV століть.
Церковно-правові джерела Балканських церков.
“Кормча книга” на Русі.
Середньовічні католицькі збірники канонічного права.
Правові джерела протестантських церков.
Приєднання до Церкви з інославних Церков.
Втрата церковної правоздатності.
Канонічне вчення про ієрархію та хіротонію.
Священна й правляча ієрархія: канонічне обґрунтування.
Відмінність ступенів священства від ступеня правлячої ієрархії.
Вимоги до кандидата священства.
Перешкоди до хіротонії.
Канонічне вчення про права й обов'язки кліриків.
Католицьке вчення про верховенство в Церкві: історико-богословський аналіз.
Цезарепапізм: історико-богословський аналіз.
Територіальний принцип церковної юрисдикції.
Канонічне вчення про діаспору.
Утворення помісних Церков.
Єпархіальне управління: канонічні підстави.
Парафія (канонічні підстави).
Обов'язки парафіяльних кліриків.
Православна канонічна оцінка системи управління Католицькою Церквою.
Християнська смерть та шанування святих.
Таїнство шлюбу: укладання та перешкоди до укладання.
Наслідки вступу у шлюб.
Канонічні підстави для розірвання шлюбу.
Застосування церковних законів і їхня обов'язкова сила.
Майнові права Церкви.
Церковний суд і покарання.
Християнське вчення про державу.
Симфонічні відносини Церкви та держави.

4. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

МН1 – словесні методи (лекція, дискусія, бесіда, консультація тощо).
МН2 – практичні методи (практичні роботи).
МН3 – наочні методи (презентації результатів виконаних завдань, ілюстрації, відеоматеріали, тощо).
МН5 – робота з інформаційними ресурсами: з навчально-методичною, науковою, нормативною літературою та інтернет-ресурсами.
МН6 – комп'ютерні засоби навчання (онлайн курси – ресурси, web конференції, вебінари тощо).
МН7 – самостійна робота над індивідуальним завданням або за програмою навчальної дисципліни.

Лекційні методи: *Лекція-візуалізація* – використання мультимедійних презентацій, графіків, схем та інфографіки для структурованого представлення матеріалу; *Проблемна лекція* – аналіз актуальних етичних дилем, що спонукає студентів до пошуку рішень через дискусію та рефлексію; *Лекція-бесіда* – діалогічний формат, що передбачає активне залучення студентів через запитання-відповіді та обговорення богословських та біоетичних концепцій.

Семінарські заняття: *Семінар-дискусія* – аналіз ідей християнського морального богослов'я та біоетики через критичне обговорення теоретичних і практичних питань; *Семінар-діалог* – метод, що ґрунтується на конструктивному обміні думками, моделюванні моральних ситуацій та богословському обґрунтуванні позицій; *Дебати* – зіставлення альтернативних підходів до моральних і біоетичних проблем у християнській та світській традиціях; *Аналіз і рішення ситуативних професійних моральних та біоетичних задач (Case Study)*. Розгляд конкретних випадків з біоетики та морального богослов'я (наприклад, питання евтаназії, трансплантації органів, сурогатного материнства) з метою пошуку аргументованих рішень; *Моделювання етичних рішень* – розробка варіантів поведінки для фахівців-богословів у складних моральних ситуаціях.

Самостійна та дослідницька робота: *Аналітичні конспекти наукових джерел* – вивчення та рефлексія на основі праць з морального богослов'я та біоетики; *Підготовка тематичних презентацій* – представлення студентами власних напрацювань із ключових проблем курсу; *Написання есе* – аргументоване осмислення етичних проблем у контексті християнського богослов'я; *Рецензування статей* – критичний аналіз наукових публікацій із тематики курсу.

Методи інтерактивного навчання під час лекцій та семінарів: *Мозковий штурм* – колективний пошук можливих рішень для складних моральних та біоетичних проблем; *Рольові ігри* – моделювання дискусій між представниками різних богословських чи \ та світоглядних традицій щодо моральних викликів сучасності; *SWOT-аналіз етичних підходів* – оцінка сильних і слабких сторін різних позицій щодо біоетичних питань.

5. СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Система контролю під час поточного оцінювання: експрес-опитування; індивідуальне опитування; фронтальне опитування; захист індивідуального науково-дослідного завдання ІНДЗ; презентація результатів виконання самостійної роботи; тестування; письмові роботи; есе, творча робота, проект, презентація.

Формою підсумкового контролю є екзамен. Засоби оцінювання: тести; реферати; есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; усні відповіді.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

навчальних досягнень здобувачів освіти з курсу

Поточне оцінювання

При виконанні запропонованих завдань до кожної теми (згідно навчальної програми) здобувач освіти може отримати кількість балів за тему відповідно до їх розподілу:

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота			Залік	Сума
Змістовий модуль №1				
T1	T2	T3	40	100
5	30	25		

T1, T2... – теми змістових модулів.

Приклад для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота	Підсумк	Сума
---	---------	------

Змістовий модуль № 2			овий тест (екзамен)	
T4	T5	T6	40	100
20	30	10		

T4, T5, T6 – теми змістових модулів.

Максимум балів, які здобувач освіти може отримати за окремий вид роботи, зокрема тієї, що винесена на самостійне опрацювання – 12 балів, сума яких (за коефіцієнтом) переводиться у відповідний бал кожної теми, що в загалом у ході поточного контролю складе 60 балів:

11-12 балів

Завдання виконано вчасно, його зміст вичерпно і глибоко розкриває тему дослідження з морального богослов'я та біоетики. Оформлення відповідає вимогам, розгляд теми перед аудиторією здійснюється за допомогою аргументованих висновків та інтеграції сучасних підходів. Студент має власну позицію з обговорюваних питань, здатен презентувати її, аргументуючи відповідно до наукових та морально-етичних норм, творчо підходить до виконання завдання.

9-10 балів

Завдання виконано вчасно, в його змісті детально розкривається тема з морального богослов'я та біоетики. Оформлення відповідає вимогам, студент володіє матеріалом і здатен чітко представити його під час презентації, хоча можливо без глибокого аналізу в усіх аспектах теми.

7-8 балів

Завдання виконано вчасно, в його змісті розкривається основна частина теми з морального богослов'я та біоетики, оформлення відповідає вимогам. Студент може доповісти про ключові моменти дослідження, але не здійснює глибокого аналізу або узагальнення матеріалу, не підводить чітких підсумків або висновків.

5-6 балів

Завдання виконано вчасно, але зміст є поверхневим, фрагментарно охоплює тему. Оформлення відповідає вимогам, але студент не проводить достатній аналіз джерел або теоретичних аспектів, не може узагальнити та систематизувати матеріал, має труднощі під час презентації дослідження.

3-4 бали

Завдання виконано вчасно, але матеріал є простим повторенням відомих джерел без аналітичної обробки. Студент на репродуктивному рівні відтворює матеріал з помилками і не здатен його грамотно презентувати перед аудиторією.

1-2 бали

Завдання виконано неповно, фрагментарно, часто з допомогою викладача. Практичні навички роботи майже не сформовані, більшість завдань не виконано, і студент не може навести аргументовану думку з обговорюваних питань морального богослов'я та біоетики.

Підсумковий контроль

Іспит проводиться в змішаній формі (усна відповідь + тестування):

Два теоретичних усних питання оцінюється по 12 балів максимум за кожне

Тестування здійснюється на платформі Moodle – 16 балів максимум

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінка за курс є сумарною в межах 100 балів, які складаються з 60 балів поточного контролю та 40 балів підсумкового контролю.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим самостійним опрацюванням освітнього компоненту до перескладання

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни.

Мінімальний пороговий рівень оцінки варто визначати за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали.

ЗАРАХУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Відповідно до «Положення про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти, у системі формальної освіти) ЧНУ» https://drive.google.com/file/d/1O7Chn1UqlqjW_JjybxDr-syswxxHuGOn/view у процесі вивчення дисципліни здобувачу освіти може бути зараховано до 25% балів, отриманих за результатами неформальної та / або інформальної освіти з проблем, що відповідають тематиці курсу.

6.ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ:

1. Викладіть вчення про приєднання до Церкви
2. Викладіть вчення про хіротесію церковнослужителів.
3. Викладіть історію творення „Номоканону”.
4. Дайте характеризуйте покаранням для духовних осіб.
5. Дайте характеристику Божественному праву.
6. Дайте характеристику відношенню Православної Церкви до нехристиянських релігій.
7. Дайте характеристику диптихам Православних Церков
8. Дайте характеристику древнім екзархатам.
9. Дайте характеристику законодавчій церковній владі.
10. Дайте характеристику правлячій ієрархії.
11. Дайте характеристику процесу вивчення церковного права на Балканах та Росії.
12. Дайте характеристику римському поділу права. З'ясуйте місце церковного права в системі права.
13. Дайте характеристику складу Церкви.
14. Дайте характеристику умовним перепонам до шлюбу.
15. Дайте характеристику церковному суду у Візантії та Римі.
16. Дайте характеристику церковно-правовому спадку Св. Діонісія (+ 265р.), Св. Григорія Чудотворця (+ 270 р.) та св. Петра Олександрійського (+ 311 р.).
17. Зробіть порівняльний аналіз православного та католицького вчення про звичай. Перерахуйте необхідні причини, для визначення сили звичаю.
18. З'ясуйте в чому полягає суть автокефалії.
19. З'ясуйте вчення В. Соловйова про право.

20. З'ясуйте вчення про устрій вищого управління в помісних Церквах.
21. З'ясуйте завдання церковного права.
22. З'ясуйте особливості статутного права.
23. З'ясуйте православне і католицьке відношення до Константинопольських Соборів: 861, 869, 879.
24. З'ясуйте різницю між світським та церковним правом.
25. Наведіть визначення терміну "право" за Є. Трубецьким.
26. Наведіть вчення про єпархіального єпископа.
27. Наведіть ієрархію правових норм.
28. Наведіть історію розвитку чернецтва на Русі.
29. Наведіть основні канонічні вимоги щодо звершування Богослужіння.
30. Наведіть християнське вчення про державу.
31. Назвіть звершувачів богослужіння у Православній Церкві.
32. Назвіть канонічні основи для розлучення.
33. Назвіть обов'язки кліриків.
34. Назвіть руські джерела церковного права державного походження.
35. Охарактеризуйте вчення Православної Церкви про шлюб.
36. Охарактеризуйте джерела руського церковного права періоду Патріаршества.
37. Охарактеризуйте західні канонічні збірники IV - VI ст.
38. Охарактеризуйте західні канонічні збірники IV - VI ст.
39. Охарактеризуйте зміст сучасного канонічного корпусу Православної Церкви.
40. Охарактеризуйте значення таїнства Хрещення та Миропомазання.
41. Охарактеризуйте канонічну діяльність Арістіна і Зонари.
42. Охарактеризуйте обов'язки парафіального священника.
43. Охарактеризуйте органи єпархіального управління.
44. Охарактеризуйте перепони до рукоположення соціального характеру.
45. Охарактеризуйте правила св. Григорія Ніського.
46. Охарактеризуйте право колегії кардиналів.
47. Охарактеризуйте процес затвердження канону священних книг.
48. Охарактеризуйте соборний устрій Православної Церкви.
49. Охарактеризуйте співвідношення моралі та права.
50. Охарактеризуйте ступені кліру.
51. Охарактеризуйте сучасне календарне питання.
52. Перерахуйте автономні Православні Церкви.
53. Перерахуйте види перепон до шлюбу.
54. Перерахуйте вимоги щодо хіротонії.
55. Перерахуйте західні канонічні збірники VII - IX ст.
56. Перерахуйте кількість канонів прийнятих Вселенськими Соборами.
57. Перерахуйте кількість канонічних правил прийнятих Вселенськими Соборами.
58. Перерахуйте кількість канонічних правил прийнятих Вселенськими Соборами.
59. Перерахуйте кількість канонічних правил прийнятих Вселенськими Соборами.
60. Перерахуйте найдревніші пам'ятники церковного права. Розкажіть історію створення „Апостольських Постанов”.
61. Перерахуйте перепони до рукоположення духовного характеру.
62. Перерахуйте права та обов'язки єпархіального архієрея.
63. Перерахуйте причини проголошення автономії.
64. Порівняйте терміни єпархія та діоцез.
65. Поясніть вимоги що до вибрання кандидатів на священні ступені.
66. Поясніть своє розуміння терміну „канон”, де у богословських дисциплінах він ще вживається.
67. Проаналізуйте взаємні обов'язки подружжя.
68. Проаналізуйте взаємовідносини між церковною та державною владою.
69. Проаналізуйте вчення про матеріальні права Церкви.

70. Проаналізуйте джерела права РПЦ візантійського походження.
71. Проаналізуйте джерела права РПЦ візантійського походження.
72. Проаналізуйте історію формування „Синопису”.
73. Проаналізуйте основні викладення православного віровчення.
74. Проаналізуйте особливості устрою РПЦ в синодальний період.
75. Проаналізуйте перепони до рукоположення фізичного характеру.
76. Проаналізуйте покарання мирян.
77. Проаналізуйте походження та зміст „Правил Святих Апостолів” та з’ясуйте відношення до них РКЦ.
78. Проаналізуйте процес вибрання єпархіального архиєрея.
79. Проаналізуйте процес вивчення церковного права у Візантії.
80. Проаналізуйте процес розвитку права у РКЦ.
81. Проаналізуйте процес створення нових автокефальних Церков.
82. Проаналізуйте процес створення парафіяльного життя.
83. Проаналізуйте процес створення помісних Церков.
84. Розкажіть про "Корочу книгу" св. Савви та її розповсюдження на Русі.
85. Розкажіть про „Лже Исидорові декретами”.
86. Розкажіть про діяльність Помісних Соборів епохи Вселенських Соборів.
87. Розкажіть про формування „Канонічної Синтагми” та її зміст.
88. Розкажіть про чернечий постриг.
89. Розкрийте католицьке вчення про право.
90. Розкрийте вчення про автономний устрій Церкви.
91. Розкрийте вчення про авторитет Вселенських Соборів.
92. Розкрийте вчення про види церковної влади.
93. Розкрийте вчення про втрату церковної правомірності.
94. Розкрийте вчення про непридатність до священства.
95. Розкрийте вчення про права та обов’язки батьків та дітей.
96. Розкрийте вчення про суд у Древній Церкві.
97. Розкрийте вчення про хіротонію.
98. Розкрийте історичний шлях становлення Патріархатів.
99. Розкрийте суть послань архиєп. Генодія (+ 471 р.) Св Тарасія Константинопольського (+ 809 р).
100. Розкрийте суть чернецтва.

7.Рекомендована література

Джерела

1. Книга Правил святих апостолів, Вселенських і помісних соборів і святих отців. Київ, 2008. 368 с.
 2. Правила Православної Церкви з тлумаченнями єпископа Никодима (Мілаша) / Київська православна богословська академія; упоряд. і перекл. С.М.Чокалюк. В 2-х част. Київ, 2015.
 3. Патріарший і Синодальний Томос надання автокефального церковного устрою Православній Церкві в Україні. URL: <https://www.pomisna.info/uk/document-post/patriarshyj-i-synodalnyj-tomos-nadannya-avtokefalnogo-tserkovnogo-ustroyu-pravoslavnij-tserkvi-v-ukrayini/>
 4. Статут ПЦУ. URL: <https://www.pomisna.info/uk/document-post/statut-ptsu/>
 5. Статут (Положення) про управління Православної Церкви України. URL: <https://www.pomisna.info/uk/document-post/statut-polozhennya-pro-upravlinnya-pravoslavnoyi-tserkvy-ukrayiny-2/>
- Підручники та загальні праці
7. Канонічне право: навч. посібник / укл. свящ. М. Лагодич. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 400 с.
 8. Лотоцький О. Автокефалія. – Т. 1-2. – К., 1999.

9. Лотоцький О. Українські джерела церковного права. – Варшава, 1931.

Праці іноземною мовою

1. Ahrweiler H. Charisticariat et autres formes d'attribution de fondations pieuses aux X^e-XI^e siècles // Збірник Радова Византолошког института. Књ. X. 1967. С. 1-27.
2. Bagnall R. S. Monks and property: Rhetoric, law and patronage in the *Apophthegmata patrum* and the papyri // *Greek, Roman and Byzantine studies*. Vol. 42 (2001). 2002. P. 7-24.
3. Beck H.-G. Kirche und theologische Literatur im Byzantinischen Reich. – München, 1959 (1977²). S. 27-140.
4. Becket Soule W. The stauropegial monastery // *Orientalia christiana periodica*. Vol. 66. 2000. Fasc. 1. P. 147-167.
5. *Bibliographia iuris synodalis antiqui / Societas studiorum provehendorum germanica, Universitas Bonnensis, Institutum historiam ecclesiae investigandi*; Ed. G. Schöllgen, A. Weckwerth [Электронный ресурс] // Режим доступа: http://131.220.90.109/ikg_db/konzildb.htm.
6. *Bibliographia synodorum particularium / Collegit J. Th. Sawicki. Vat., 1967.* (Monumenta iuris canonici. Ser. C: Subsidia; 2).
7. *Bibliographie zur Rezeption des byzantinischen Rechts im alten Rußland sowie zur Geschichte des armenischen und georgischen Rechts / Hrsg. von L. Burgmann, H. Kaufhold et al. Fr./M., 1992.* (Forschungen zur byzantinischen Rechtsgeschichte; 18).
8. Botte B. «Presbyterium» et «Ordo episcoporum» // *Irénikon*. T. 29. 1956. P. 5-27.
9. Caron P. G. I poteri giuridici del laicato nella Chiesa primitiva. – Milano, 1975².
10. Charanis P. The monastic properties and the state in the Byzantine empire // *Dumbarton Oaks papers*. Vol. 4. 1948. P. 53-118.
11. *Clavis patrum graecorum: In 5 vol. / Cura et studio M. Geerard. Vol. IV: Concilia. Catenae. Turnhout, 1980.* (Corpus christianorum).
12. Cortese E. Il diritto nella storia medievale: In 2 vol. – R., 1995.
13. Crouzel H. L'Église primitive face au divorce. – P., 1971. (Théologie historique; 13).
14. Dagron G. Empereur et prêtre: Étude sur le «Césaropapisme» byzantin. – P., 1996.
15. Darrouzes J. Recherches sur les ΟΦΦΙΚΙΑ de l'Église byzantine: Thèse pour le doctorat ès lettres. – P., 1970.
16. Davies J. G. Deacons, deaconesses and the minor orders in the patristic period // *The Journal of ecclesiastical history*. Vol. 14. 1963. P. 1-15.
17. Dragas G. D. The manner of reception of roman catholic converts into the Orthodox Church... // *The Greek orthodox theological review*. Vol. 44. 1999. № 1-4. P. 235-271.
18. *Eherecht und Familiengut in Antike und Mittelalter / Hrsg. von D. Simon. – München, 1992.*

19. Erickson J. H. The reception of non-orthodox into the Orthodox Church: Contemporary practice // *St. Vladimir's theological quarterly*. Vol. 41. 1997. P. 1-17.
20. Faivre A. *Les laïcs aux origines de l'Église*. – P., 1984.
21. Faivre A. *Naissance d'une hiérarchie: les premières étapes du cursus clerical*. – P., 1977. (*Théologie historique*; 40).
22. Frazee Ch. A. Late Roman and Byzantine legislation on the monastic life from the fourth to the eighth centuries // *Church history*. Vol. 51. 1982. № 3. P. 263-279.
23. Gaudemet J. *Le Gouvernement de l'Église à l'époque classique: Le gouvernement local*. – P., 1979. (*Histoire du droit et des institutions de l'Église en Occident*; 8, 2).
24. Gaudemet J. *Sociétés et mariage*. – Strasbourg, 1980.
25. Geanakoplos D. J. Church and state in the Byzantine Empire: A reconsideration of the problem of caesaropapism // *Church history*. Vol. 34. 1965. № 4. – P. 381-403.
26. Grubbs J. E. «Pagan» and «Christian» marriage: The state of the question // *Journal of early Christian studies*. Vol. 2. 1994. № 3. P. 361-412.
27. Hajjar J. *Le Synode permanent dans l'Église Byzantine des origines au XI^e siècle*. – R., 1962. (*Orientalia christiana analecta*; 164).
28. Hefele C. J., von. *Histoire des conciles d'après les documents originaux: En 11 t.* / Trad. par H. Leclercq et al. – P., 1907-1952.
29. Hein K. *Eucharist and excommunication: a study in early Christian doctrine and discipline*. Bern; Fr./M., 1973.
30. Helmholz R. H. Crime, compurgation and courts of the medieval Church // *Law and history review*. Vol. 1. 1983. № 1. P. 1-26.
31. Herman E. *Appunti sul diritto metropolitico nella Chiesa bizantina* // *Orientalia christiana periodica*. Vol. 13. 1947. P. 522-550.
32. *I patriarcati orientali nel primo millennio: Relazioni del Congresso tenutosi al Pontificio Istituto Orientale (27-30 dicembre 1967)*. – R., 1968. (*Orientalia christiana analecta*; 181).
33. Karras V. A. The liturgical functions of consecrated women in the Byzantine Church // *Theological studies*. Vol. 66. 2005. P. 96-116.
34. Laiou A. E. *Mariage, amour et parenté à Byzance aux XI^e-XIII^e siècles*. P., 1992. (*Travaux et mémoires. Monographies*; 7).
35. Lamoreaux J. C. Episcopal Courts in Late Antiquity // *Journal of early Christian studies*. Vol. 3. 1995. № 2. P. 143-167.
36. *L'évêque dans la cité du IV^e au V^e siècle: image et autorité* / Ed. par É. Rebillard, C. Sotinel. – R., 1998. (*Collection de l'École Française de Rome*; 248).
37. Macrides R. J. Killing, asylum, and the law in Byzantium // *Speculum*. Vol. 63. 1988. № 3. P. 509-538.
38. *Maxime des Sardes, metr. Le Patriarcat oecuménique dans l'Église Orthodoxe*. – P., 1975. (*Théologie historique*; 32).

39. Ohme H. Sources of the Greek canon law to the Quinisext Council (692): Councils and Church Fathers // History of medieval canon law / Ed. by W. Hartmann, K. Pennington. Vol. 4: Byzantine and medieval canon law to 1500. Wash., 2003 (в печати).
40. Papadopoulos Ch. Der Rechtsstatus des Heiligen Bergs Athos // Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte; Kanonistische Abt. Bd. 88. 2002. S. 376-390.
41. Pennington K. Pope and bishops: The papal monarchy in the twelfth and thirteenth centuries. – Philadelphia, 1984.
42. Peri V. La pentarchia istituzione ecclesiale (IV-VII sec.) e teoria canonicoteologica // Bisanzio, Roma e l'Italia nell'alto medioevo. Spoleto, 1988. Vol. 1. P. 209-318 (Settimane di studio del Centro Italiano di Studi sull'alto Medioevo; 34, 1).
43. Peter (L'Huillier), archbishop. The Church of the Ancient Councils -- The Disciplinary Work of the First Four Ecumenical Councils, Crestwood: St. Vladimir's Seminary Press, 1996.
44. Řezáč I. De monachismo secundum recentiore legislationem russicam. – R., 1952. (Orientalia christiana analecta; 138).
45. Selb W. Orientalisches Kirchenrecht: In 2 Bde. W., 1981-1989.
46. Seriski P. M. Poenae in jure byzantino ecclesiastico ab initiis ad saeculum XI. – R., 1941.
47. Thomas J. Ph. Private religious foundations in the Byzantine Empire. – Wash., 1987. (Dumbarton Oaks studies; 24).
48. Viscuso P. Late Byzantine canonical views on the dissolution of marriage // The Greek orthodox theological review. Vol. 44. 1999. № 1-4. P. 273-290.
49. Wal N. van der, Lokin J. H. A. Historiae juris graeco-romani delineatio: Les sources du droit byzantin de 300 à 1453. – Groningen, 1985.
50. Wenger L. Die Quellen des römischen Rechts. – Wien, 1953 (Goldbach, 2000^r).
51. Zachariä von Lingenthal K. E. Geschichte des griechisch-römischen Rechts. – B., 1892 (Aalen, 1955^r).

ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні навчальної дисципліни регламентовано такими документами:

- ✓ «Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/media/jxdfs0zb/etychnyi-kodeks-chernivets_koho-natsionalnoho-universytetu.pdf ;
- ✓ «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/media/n5nbzwgb/polozhennia-chnu-pro-plahi_at-2023plusdotaky-31102023.pdf